

glasu pripevata paralelno v simultani prosti imitaciji. Tem glasovom se v moškem četverglasju pridruži še četrti glas (bas), ki izvaja povečini ležeče tone ali pa se mestoma pridruži ostalim v vzporedju. Tako je predvsem petje fantov v četverglasjih, kot jih je priobčil dr. R. Geutebrück iz okolice Belega jezera. Pa tudi objavljena troglasja je mogoče izvajati na opisani način z dodajanjem basa. Vse to velja za večino gradiva v tej zbirki.

J. Gartner je zapisala 4 četverglasja za mešano petje, ki pa ne dajejo prave podobe mešanega večglasja, ker so zapisovalki izvajali posamezne glasove le solisti. Kajti šele v zborovskem petju moremo dobiti pravičen odnos med moškimi in ženskimi glasovi. Podobno velja tudi za oba primera peteroglasij, v katerih je mogoče opaziti, da ima najvišji glas posebno vlogo izhajajoč iz ležečega tona na gornji V. stopnji. Seveda ta dva primera ne podajata dovolj jasno tipičnega koroškega peteroglasnega petja, kot ga izvajajo zlasti fantovski zbori po slovenskih območjih Koroške, čeprav opozarjata izdajatelja v uvodu, da je peteroglasno petje zelo pogosto. Zato tudi ne opozarjata na značilnosti koroškega peteroglasja in se zadovoljnjeta z opombo »Jodlercharakter«.

Iz nekaterih primerov (glej na str. 3, 5 itd.) je mogoče sklepati, da obstaja poleg opisanega načina večglasja, kot ga podaja večina primerov v zbirki, na Koroškem še drug način večglasnega petja, ki ga označuje križanje glasov. Prav ta drugi način večglasnega petja pa je mogoče razumeti v zvezi s tipičnimi peteroglasji s slovenske Koroške, kot jih je priobčil v svojih zbirkah Zdravko Švikaršič že pred prvo svetovno vojno, kar pa seveda izdajatelja ne omenjata, ker se omejuje ta le na nemško literaturo. Omejevanje je vidno tudi pri redakciji priobčenih tekstov, ki so prirejeni »in reiner Volkmundart«.

Mnogi primeri te zbirke kažejo pestrost ritma, podobno kot sosednja slovenska območja. Žal pa je to le redko precizno podano. Večinoma so uporabljene le splošne agogične oznake.

Iz podanih opomb moremo sklepati, da obstajajo v koroškem ljudskem večglasju razne strukturalne razlike ali celo različni tipi. Vprašanje je, ali gre pri tem za raznorodno etnično diferenciacijo ali le za sorodne nazvočne razlike. Raziskava tega problema bi mogla biti ena izmed hvaležnih bodočih nalog deželnega muzeja v Celovcu. Potrebno bo na tem področju etnomuzikologije še veliko dela, ki bi se nedvomno pospešilo ob nujnem sodelovanju avstrijskih in slovenskih raziskovalcev. Lep vzgled za tako sodelovanje nudi sama ljudska kultura. Saj so tudi za gornjo zbirko s petjem prispevali pevci slovenskega rodu (Srebernik, Glawischnig, Tschebull itd.) ne glede na to, da sta izdajatelja njih imena pisala po nemškem pravopisu.

Radoslav Hrovatin

Deutsche Volkslieder mit ihren Melodien. Hrsg. v. Deutschen Volksliedarchiv. 4. Band: Balladen. Walter de Gruyter & Co., Berlin 1957, str. 188, cena 38 DM.

Izšla je po nekaj letih nova, četrta knjiga (1. del) monumentalno zasnovanega dela, ki ga je leta 1935 začel izdajati Deutsches Volksliedarchiv v Freiburgu i. Br. Temu velikemu znanstvenemu delu je zasnovatelj in prvi urednik, pokojni John Meier, takole začrtil naloge v predgovoru k prvi knjigi: za sleherni pemski tip »ugotoviti čim popolneje vse gradivo, objaviti ga v izbranih variantah, obenem pa v razvojno-zgodovinskih opombah k tekstom in napevom navesti najvažnejša dejstva ter pokazati pota zgodovinskega in biološkega razvoja pesmi«. Izhodišče in glavni predmet raziskav so pesmi v ljudskem izročilu nemško govorečega ozemlja s pritegnitvijo svoječasnih nemških manjšin drugod, in poleg tega še ljudsko izročilo Nizozemske in Flamske. Na primerjalno raziskavo gradiva drugih področij se je prva knjiga spuščala le deloma in bolj ob strani. Znanstvene zahteve so kmalu terjale razširitev okvira v tem pogledu. O tem najzgovorneje priča predgovor J. Meiera k drugi knjigi balad iz leta 1939: »V teku raziskav smo spoznali, da moramo še bolj kot doslej seči preko meja germanskih ljudstev in upoštevati celotno evropsko ozemlje, če hočemo imeti

pregled nad razvojem ljudskih balad. Posamezni motivi in iz njih sestavljene pesmi so namreč večinoma skupna last evropskih ljudstev ter so potovale na najrazličnejše načine od enega do drugega. Naš namen smo doslej žal le deloma mogli izpeljati. Ker kaže namreč izvennemško izročilo mnogokrat prvotnejšo in popolnejšo obliko, daje pogosto bodisi po tekstu ali melodiji šele ključ za zgodovino razvoja nemške balade.

V skladu s tem spoznanjem in novimi zahtevami se je kajpak še povečal velikanski trud za ostvareitev načrtanega programa. Pri tem je treba omeniti, da nosi pretežno zaslugo in breme za to razširitev okvira, ki obsega sedaj poleg drugih tudi vse slovansko ljudsko izročilo, naslednik J. Meiera prof. Erich Seemann. Razliko med začetnim in sedaj doseženim okvirom raziskav najbolje ilustrira tale primerjava: v prvi knjigi je bilo obravnavanih 25 variant kočevske balade »Die Meererin« z le pavšalno omembo neposredne sosedne naše »Lepe Vide«; v najnovejši četrti knjigi pa je ob treh nemških variantah balade »Sestra zastrupi brata« (Schwester Giftmischerin) ugotovljeno in podrobno analizirano 255 inaic te balade v izročilu Cehov, Slovakov, Poljakov, Slovencev, Hrvatov, Srbov, Bolgarov, Ukrajincev, Belorusov, Velikorusov, Litavcev, Romunov, albanških kolonistov v Italiji ter plemena Mordvinov. S pritegnitvijo slovenskega izročila v krog raziskav (v 4. knjigi pri baladah pod št. 74, 75 in 78) je to delo neposredno važno za našo folkloristiko, obenem pa postaja že po zbranjem gradivu eno najpopolnejših in največjih tovrstnih del 20. stoletja, tudi po metodah in izsledkih temelj, ki ga bo moral poznati sleherni raziskovalec ljudske pesmi.

Četrta knjiga (1. del) obsega sedem baladnih tipov, ki sta jih obdelala po tekstno-analitični strani prof. dr. Erich Seemann (v dveh primerih še pokojni John Meier), po glasbeno-analitični strani pa prof. dr. Walter Wiora, ki sta danes oba vodilni avtoriteti v teh strokah na nemško-govorečem ozemlju. Med temi baladami zavzema tretjino obsega vse knjige št. 75 »Die dienende Schwester« (= naša »Zarika in Sončica«). Ta balada je važna in zanimiva ne le po tem, da je od vseh doslej obravnavanih najobsežnejša po številu zapisov (701 nemških ter skupno 50 slovenskih, hrvatskih, srbskih, makedonskih, bolgarskih in romunskih), temveč tudi po metodi obravnavanja. V mnogih primerih ljudskih pesmi namreč imajo Nemci kot drugi zahodni narodi razmeroma veliko število tiskanih in rokopisnih virov že iz 15. in 16. stoletja, kar zelo olajšuje raziskavanja o razvoju pesmi. Pri tej baladi pa so v istem položaju kot smo n. pr. Slovenci praviloma pri vseh naših pesmih: noben zapis ne sega nazaj preko začetka 19. stoletja. Zato je za nas dvojno zanimiv način obravnavanja prof. Seemanna, ki n. pr. pri analizi vsebinske strukture uvaja za določanje relativne starosti variant nov, pomožni kriterij logične utemeljenosti poteka dejanja. Kljub velikanskemu gradivu in silno podrobni analizi je ta obsežna študija pisana vzorno jasno in pregledno, virtuožno po obvladovanju gradiva, kakor tudi mojstrsko po metodičnih prijemih in argumentaciji sklepanja. Le ob sklepnih razpravljanjih o izvoru balade se zdi kategorični ton trditve, »da se nikakor ne sme iz tega sklepati na prioriteto slovanskega oblikovanja« (str. 102), v rahlem neravnovesju z malo zatem implicite dopuščeno možnostjo, da so bile »sestavine in tip dejanja prvotno ustvarjeni (vorgeprägt) nekje v tujini«.

Omeniti je posebej že prej omenjeno balado št. 78 »Schwester Giftmischerin«. Tu gre namreč prof. Seemann v metodičnih prijemih še korak dalje. Po njegovem mnenju je tej baladi iskati prvotnejšo stopnjo in deloma prevzeti vzorec v italijansko-francoski »Donna Lombarda«, ki ima sicer vse drugačen potek dejanja in drugačne sodelujoče osebe, vendar presenetljivo mnogo istih podrobnih potez. Na podlagi tega je »Donna Lombarda« pritegnjena kot merilo za relativno starost vzhodno-, zahodno- in južno-slovanskih inaic obravnavane balade. Mnogim specialistom tekstno-analitičnega raziskavanja, ki zahtevajo predvsem dokazljivo trdnost premis, se bo zdel ta korak bržkone tvegan; vsekakor pa je zanimiv poskus razvozlanja doslej še vedno skrivnostnega vprašanja o izvoru, starosti in prevzemanju raznih mednarodno razširjenih pesemskih tipov.

Glasbeno-analitično delo je v nečem težavnejše od tekstnega: isti napev je vezan večkrat na pesmi različne vsebine, oddaljenejše variante je pri melodijah mnogo težje ugotoviti; doslej še ni nekega enotnega sistema klasifikacije, s katerim bi bilo to delo olajšano pri pregledu stotisočev napevov po raznih zbirkah. Velikanska erudicija in lastni sistem klasifikacije omogočata prof. Wiore, da pri razpravljanjih o posameznih napevih upošteva ne samo vse nemško, temveč mnogokrat tudi tuje melodično gradivo. Predvsem pa mu daje trdno oporo pri razvojno-zgodovinskih vprašanih temeljito poznavanje starih napevov iz srednjeveških in poznejših virov. Prav po tej metodični bazi gre razpravam prof. Wiore, bodisi v tem delu bodisi drugod, edinstveno mesto v vsej primerjalni etnomuzikologiji. Njegova razpravljanja segajo na mnogih mestih po pomenu preko ožjega okvira obravnavanih melodij, n. pr. o tonalni transformaciji dorskkih napevov v durske (str. 50 sl.), o oblikovnem razvoju starih plesnih napevov v štirivrstično kitično pesem (str. 105 sl.), itd. Po vseh teh odlikah postaja to delo dragoceno za raziskovalca na kateremkoli etničnem področju v Evropi.

Poseben značaj in pomen tega dela je končno v vzporednih tekstnih in melodičnih raziskavanjih, ki se mnogokrat med seboj bistveno dopolnjujejo. Ker pri nas celo med folkloristi sem in tja naletiš na mnenje, da je pri raziskavanju pesmi tekst vse, napev pa le bolj ali manj nevažen privesek, naj navedem primer iz balade št. 76 »Die misshandelte Schwiegertochter«. Balada je razširjena predvsem po mnogih mediteranskih deželah, vendar zapisi nikjer ne segajo nazaj preko 19. stoletja. Pri tem pa kaže n. pr. melodija flamske inačice arhaično strukturo, ki spada med najstarejše evropsko ljudsko izročilo. Ta arhaičnost je celo posredno zgodovinsko dokazana: napev v enako strukturo označuje že neki španski glasbeni traktat iz 16. stol. kot »cantus antiquissimus« k pesmim »quibus historiae seu fabulae narrantur« (str. 149). Analogen primer je najti v že omenjeni baladi »Die dienende Schwester«, kjer je melodični tip nekaterih nemških inačic dokumentiran že v virih 15. stoletja.

Prav ob tej slednji baladi dajejo glasbeno-analitična izvajanja mesta tudi za eno, dve opombi. Ogromno gradivo je razvrščeno v dve glavni veji A in B, vsaka od njih se deli v pet ali šest skupin, vendar večinoma konstitutivni znaki za posamezne skupine niso jasno navedeni. Vsled tega bralcu večkrat ni razumljiv bodisi razlog za postavljanje kake skupine (n. pr. A-V), bodisi kriterij za uvrščanje v to ali ono skupino, bodisi razvojni odnos med navedenimi skupinami variant. Tako bi se n. pr. zdelo, da sodi skupina A-II po kadenci prve vrstice prej v vejo B, za kar bi govorila tudi sama opomba avtorja o poznejši razvojni stopnji ter dejstvo, da je napevu 44 te skupine po vseh znakih najbližji napev 52, uvrščen v skupino B-II. Podobno bi se dalo trditi za napev 33 v skupini A-I, čigar najbližjo paralelo 348 najdemo v B-I, le po kadenci prve vrstice razlikujoči se napev 96 pa v skupini A-V. Napev 28, ki je uvrščen med štirivrstične primere skupine A-IV, je očitno samo dvovrstičen. Bržkone ga je podvojil v štirivrstičnost le zapisovalec pod vplivom svoječasnega nazora o štiridelni normi ljudskih pesmi. Tako bi bilo sklepati iz mnogih analognih primerov v vseh starejših zbirkah.

V ospredju raziskavanj prof. Wiore je vedno melodična linija in oblikovna struktura, medtem ko je ritmična struktura redkeje upoštevana. Res so metrične strukture verzov in njim ustrežajoči ritmični tipi mnogo bolj izraziti na slovanskem etničnem ozemlju kot recimo na nemškem. Vendar bi se večje upoštevanje ritmične strukture najbrž izkazalo plodovito za razvojno sliko prav pri izrazito plesni baladi kot je »Die dienende Schwester«. Ritmična preoblikovanja so sicer omenjena večkrat (str. 101, 115), a pripeljejo le do ugotovitve: »Tako se ob neznatni in preprosti melodiji udejstvuje produktivna svoboda v petju otrok in odraslih« (str. 115). Preko tega bi bilo zanimivo ugotoviti, v koliko se ta »produktivna svoboda« giblje v okviru ustaljenih ritmičnih obrazcev, ki so na ta ali oni način pogojeni v ljudski tradiciji. V slovenskem gradivu se na primer dá ugotoviti, da so ritmične transformacije nekega pesemskega tipa pogojene bodisi regionalno bodisi časovno-razvojno, kot sem skušal to pokazati v razpravi

»Izvor in razvoj baladno plesnega ritmičnega tipa Lajnar-Cigan«. Potemtakem bi pripadlo ritmični strukturi silno važno mesto v etnomuzikoloških raziskavanjih.

Seveda je to le en problem izmed številnih drugih, ki čakajo še podrobnejših raziskovanj na različnih etničnih področjih. Prav zaradi tega je toliko pomembnejše delo prof. Wiore, ki v marsičem orje ledino in kaže nova pota etnomuzikologiji.

Valens Vodušek

Deutsches Jahrbuch für Volkskunde. Herausgegeben vom Institut für deutsche Volkskunde an der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin durch Wilhelm Fraenger. Dritter Band. Jahrgang 1957. Teil I. 343 + VIII str. (Akademie-Verlag, Berlin. Vez. 17 DM); Teil II. 344—576 + (IX—XXIV) str. (Akademie-Verlag, Berlin. Br. 17 DM).

Zajetni dvodelni zbornik, ki ga izdaja vzhodnonemški akademski inštitut za nemško narodopisje, prinaša med prispevki vzhodnonemških narodopiscev tudi prispevke iz drugih držav (Poljska, Madžarska, Avstrija, Holandska).

Raziskovanje pravlјice je med raziskovalci ljudskega slovstva danes v ospredju zanimanja. V prvem delu zbornika interpretira Friedrich Sieber (Dresden) s svojim prispevkom (Wünsche und Wunschbilder im späten deutschen Zaubermärchen, 11—30) pravlјico kot prispevek za napredek človeštva: njen boljši in lepši svet vzdržuje upanje v uresničenje takega sveta! Benjamin Rajeczky (Budimpešta) podaja pregled doslej malo znanih ogrskih narekanj (Typen ungarischer Klaglieder, 31—46). O noši lužiških Srbov razpravlja z upoštevanjem vse dosedanje literature Oskar von Zaborsky (Die Trachten der ehemaligen Mark Brandenburg, III. Die Tracht des Spreewaldes und der angrenzenden Gebiete, 47—118), ki ugotavlja, da so Srbi prevzemali nekatere elemente svoje noše od obdajajočih jih Nemcev in da so svojo nošo kljub zatiranju v letih 1935—1945 s slovansko žilavostjo ohranili. Tudi za nas je zanimiva razprava Wolfganga Jacobeita (Berlin) o jarmih in vpregah (Jochgeschirr- und Spanntiergrenze, 119—144), ki skuša podati za ozemlje Nemčije tipologijo jarmov (čelni in tilniški jarem) in s tem pokazati razširjenost konjske (sever!) in volovske vprege (jug!). Dragoceno področje odstira Ingeborg Weber-Kellermann (Berlin), ko skuša ob Gottfriedu Kellerju razbrati določeno narodopisno območje v njegovih delih (Volkstheater und Nationalfestspiel bei Gottfried Keller, 145—168). Dasi vrednosti narodopisnega gradiva v delu posameznih književnikov ne gre precenjevati, nam nudi G. Keller prav verodostojen vpogled zlasti v usodo ponarodele Schillerjeve igre o Viljemu Tellu v Švici. Razprava Wilhelma Fraengerja (Berlin), Der vierte König des Madrider Epiphaniastempels von Hieronymus Bosch (169—198), je vzoren primer, kako pomagajo kulturnozgodovinska in etnografska spoznanja pri reševanju sicer skoraj nerešljivih ikonografskih problemov. — Med poročili beremo med drugim o vsezveznem etnografskem dnevu SSSR 1956, o mednarodnem kongresu za glasbeno vedo na Dunaju 1956, o konferenci o češkem in slovaškem ljudskem pripovedništvu v Pragi 1956. Posebno važni so pregledi Lutza Röhricha (Mainz), Die Märchenforschung seit dem Jahre 1945; v tem zvezku razpravlja o raziskovanju francoske pravlјice (213—224). — Izredno pomemben je bibliografski del, ki prinaša Aleksandra Jackowskega (Varšava) poljsko narodopisno bibliografijo (Das volkskundliche Schrifttum Polens seit 1945, 227—257) in Boya Wanderja (Amsterdam) nizozemsko narodopisno bibliografijo (Eine Übersicht der niederländischen volkskundlichen Literatur 1945—1955, 258—266). — Skoraj tretjino zvezka zavzemajo ocene (269—343). Med njimi naj omenim najprej poročilo o »Slovenskem etnografu« 8 (1955) izpod peresa Wolfganga Jacobeita (340 in 341), ki pohvalno omenja prizadevanje Borisa Orla in njegovih sodelavcev pri raziskovanju poljedelskega orodja na Slovenskem; žal, se v svojem poročilu omejuje samo na prispevke o materialni kulturi. V poročilu o zborniku »Masken in Mitteleuropa« (Wien 1955) omenja Ingeborg Weber-Kellermann prispe-